

Правова політика України держави

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Юридичний інститут

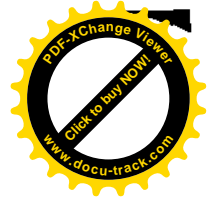
Матеріали

**щорічної Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих вчених та аспірантів**

**Вдосконалення правового
регулювання прав та основних
свобод людини і громадянина**

29-30 квітня 2011 року

Івано-Франківськ

67.9(4Укр)
В15

Редакційна
колегія:

В.А.Васильєва — директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;

Н.Р.Кобецька — голова науково-методичної Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права;

Ю.І.Микитян — заступник директора Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук;

І.В.Козич — старший викладач кафедри кримінального права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

О.І.Зозуляк — викладач кафедри цивільного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук;

С.М.Квасниця — завідувач інформаційно-видавничим відділом Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

В15 Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина [текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції / 29-30 квітня 2011 року – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – 153 с.

У збірник включені тези доповідей учасників щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції "Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина", яка відбулася 29-30 квітня 2011 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

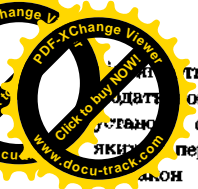
Висвітлюються результати наукових досліджень з філософських, історичних та психолого-правових аспектів проблем статусу особи; конституційного ладу та прав людини; проблеми правового регулювання майнових, особистих немайнових та господарських відносин; соціальних, трудових гарантій захисту прав та основних свобод людини і громадянина; прав людини на безпечне екологічне середовище; реформування земельних, аграрних правовідносин; правових основ боротьби зі злочинністю як важливого чинника забезпечення прав та свобод людини і громадянина; криміналістичні та кримінально-правові аспекти; процесуальні гарантії прав та законних інтересів особи у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві.

Теоретичні положення і практичні рекомендації учасників конференції щодо вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина стануть осягом прокам на шляху розвитку правової думки і законодавчого процесу.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних інститутів та факультетів, науковців, практичних працівників і осіб зацікавлених осіб.

ББК 67.9(4Укр)

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
2011

ть особливому оподаткуванню, безпосередньо не вказані. Але п. 1 ст. 157 цього кодексу України визначає можливість належності до неприбуткових організацій інших, ніж визначені у цій статті юридичних осіб, діяльність яких передбачає отримання прибутку згідно з нормами відповідних законів [2]. Закон України "Про кооперацію", виділяючи такий вид кооперативів, як обслуговуючі, визначає у ст. 23, що "виробничі кооперативи провадять господарську діяльність з метою одержання прибутку. Інші кооперативи надають послуги своїм членам, не маючи на меті одержання прибутку" [3]. Здійснивши тлумачення статті Закону, можемо зробити висновок, що цей нормативно-правовий акт визначає обслуговуючі кооперативи як такі, що не мають на меті одержання прибутку.

Про невідприємницький правовий статус обслуговуючого кооперативу свідчить також те, що створюється він для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження ними господарської діяльності (ст. 2). Саме можливість надання послуг третім особам є основним аргументом проти внесення цих кооперативів до переліку неприбуткових організацій та установ. Водночас, варто зауважити, що передбачена можливість обслуговування потреб інших осіб, не пов'язаних із кооперативом членством, не вилучає обслуговуючу природу кооперативів внаслідок таких причин: 1) встановлено суттєве обмеження на надання послуг іншим особам в обсязі, що не перевищує 20 відсотків загального обороту кооперативу; 2) можливість здійснення підприємницької діяльності санкціонована нормами ЦК України, зокрема, відповідно до ст. 86 така діяльність є допустимою для невідприємницьких товариств за умов її відповідності меті, задля якої вони були створені.

Ще однією із умов можливості ідентифікації обслуговуючих кооперативів як невідприємницьких є також особливий порядок їх ліквідації, адже Законом "Про кооперацію" передбачено, що майно неподільного фонду не підлягає поділу між їх членами і передається за рішенням ліквідаційної комісії іншій (іншим) кооперативній організації (кооперативним організаціям). При цьому у рішенні повинні бути визначені напрями використання зазначеного майна [3]. Отже, при ліквідації членам виплачується не частина майна кооперативу, пропорційна розміру їх паю, а безпосередньо пайові внески.

Важким аргументом на користь заперечення невідприємницького статусу обслуговуючих кооперативів є передбачені ст. 26 Закону "Про кооперацію" кооперативні виплати та виплати на пай. Але кооперативні виплати мають специфічну природу, оскільки залежать від обсягу участі члена в господарській діяльності кооперативу. Розмір ж виплат на пай є значно обмеженим, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 26 Закону загальна сума виплат на пай не може перевищувати 20 відсотків доходу, визначеного до розподілу.

Вказане свідчить про доцільність подальшої розробки концепції невідприємницького правового статусу обслуговуючих кооперативів та можливу перспективу формування законодавчого механізму включення їх до переліку неприбуткових організацій та установ із пільговим оподаткуванням.

1. Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій: наказ Державної податкової адміністрації України від 24.01.2011 р. № 37 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 13 - 14. - Ст. 112.
3. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 року № 1087-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 5. - Ст. 35.

Зозуляк О.І.
викладач кафедри цивільного
Юридичного інституту Прикарпатського
національного університету ім. Василя
Стефаника, к.м.н.

До питання про обмеження дієздатності юридичної особи

Цивільним кодексом України (далі - ЦК) суттєво реформовано більшість інститутів цивільного права, зокрема, інститут юридичної особи. Особливою увагою заслуговує виключення у цивільне законодавство норм, присвячених такій правовій категорії, як дієздатність юридичної особи. На відміну від осіб фізичних, дієздатність яких залежить від віку, стану здоров'я та інших чинників (ст.ст. 31 - 36 ЦК), усі юридичні особи, незалежно від характеру та обсягу їх правосудатності, за загальним правилом, наділені рівною дієздатністю. З цього приводу В. А. Плотніков зазначає, що юридична особа не може мати неповну дієздатність, не може бути обмежена в дієздатності чи визнана недієздатною [1, с. 65].

Проте в умовах сьогодення виникають ситуації, коли юридична особа обмежується у дієздатності. Хоча у ЦК таких випадків безпосередньо не визначено, аналіз окремих законів та судової практики свідчить про те, що такого роду обмеження певними мають місце. Так, для прикладу, в ч. 1 ст. 13 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" вказано, що з метою забезпечення майнових інтересів кредиторів в ухвалі, прийнятій на про порушення провадження у справі про банкрутство або в ухвалі, прийнятій на підготовочному засіданні, вказується про введення процедури розпорядження майном боржника і призначається розпорядник майна. А у ч. 11 цієї ж статті визначено, що після призначення розпорядника майна і до припинення процедури розпорядження майном органи правління боржника не мають права без згоди розпорядника приймати рішення про: реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) і ліквідацію боржника; створення юридичних осіб або про участь в інших юридичних особах; створення філій та представництв; виплату дивідендів; проведення боржником емісії цінних паперів; вихід зі складу учасників боржника юридичної особи, придбання в акціонерів раніше випущених акцій боржника [2]. Така позиція законодавця дуже наглядно демонструє нам ситуацію, коли боржник - юридична особа - фактично не має права реалізувати свою дієздатність самотійно, а тільки з допомогою розпорядника майна.

Проблемні питання обмеження дієздатності юридичної особи в ході процедур банкрутства є предметом наукових досліджень російського науковця О. М. Сьоміної. Аналізуючи російське законодавство, що регулює відносини банкрутства, авторка звертає увагу на звуження обсягу дієздатності юридичної особи-боржника в період процедур зовнішнього управління та конкурсного процесу. У ході першої із цих процедур керівник боржника відсторонюється від посади і навіть може бути звільнений, а решта органів управління боржника виконують лише окремі елементи його дієздатності. У ході конкурсного процесу керівник та органи управління боржника фактично не діють. Авторка наголошує на звуженні та розширенні обсягу дієздатності залежно від стадій розгляду справи про банкрутство. Так, наприклад, на стадії фінансового оздоровлення дієздатність боржника, порівняно із стадією спостереження, значно розширюється [3, с. 21].

У контексті дослідження проблем обмеження правосуб'єктності юридичних осіб у сфері випуску цінних паперів Л. Ю. Добриніна також звертає увагу на

дєдздатностї юридичної особи-боржника внаслідок уведення зовнїшнього керування. Авторка зазначає, що у відповідності із російським законодавством введення юридичної особи в ходї даної процедури не вправї приймати рішення про виплату дїєдздатностї юридичної особи при введеннї зовнїшнього керування, Р. Г. Иванов приходиться до цїлком обґрунтованого висновку, що юридична особа при данїй процедурї залишається правоздатною, одиак позбавляється одного із елементів дїєдздатностї – правочиноздатностї. На думку цього автора, зовнїшній керувач, дїючи своєю волею та в інтересах боржника, володїє власною правочиноздатністю і власною делїктоздатністю [5, с. 8].

Ще одним прикладом, який вказує на обмеження дїєдздатностї юридичної особи, є передбачене Законом України "Про банки та банківську дїяльність" правило щодо призначення тимчасової адміністрації банку. Так, відповідно до ст. 75 цього Закону Національний банк України зобов'язаний призначити тимчасову адміністрацію у разї загрози платоспроможностї банку. Керівником тимчасової адміністрації є тимчасовий адміністратор, який призначається Національним банком України [6]. На нашу думку, у данїй ситуації обсяг правоздатностї юридичної особи - банку залишається незмінним, при цьому обмежується його дїєдздатність.

Інша ситуація, що безпосередньо вказує на обмеження дїєдздатностї юридичної особи, стосується правового режиму майна державних унітарних підприємств, які згідно із ч. 8 ст. 73 Господарського кодексу України (далі - ГК) дїють як державні комерційні підприємства та казенні підприємства. У ч. 3 ст. 73 ГК визначено, що майно державного унітарного підприємства перебуває у державній власностї і закріплюється за ним на правї господарського відання чи оперативного управління. А в ч. 2 ст. 74 цього Кодексу конкретизовано, що майно державного комерційного підприємства закріплюється за ним на правї господарського відання, що звужує його дїєдздатність. На підтвердження даної позиції достатньо зазначити, що відповідно до ч. 5 ст. 75 ГК державне комерційне підприємство не має права безплатно передавати належне йому майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом. Відчувувати, віддавати в заставу майнові об'єкти, що належать до основних фондів, здавати в оренду цїлісні майнові комплекси структурних одиниць та підрозділів державне комерційне підприємство має право лише за попередньою згодою органу, до сфери управління якого воно входить, і, як правило, на конкурентних засадах. Аналогічно є позиція законодавця у визначенні правового режиму майна комунального унітарного підприємства. Ще вужчим є обсяг дїєдздатностї казенних підприємств, майно за якими відповідно до ч. 3 ст. 76 ГК закріплюється на правї оперативного управління. У ч. 3 ст. 77 цього ж Кодексу закріплено положення, згідно з яким орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, здійснює контроль за використанням та збереженням належного підприємству майна і має право вилучити у казенного підприємства майно, яке не використовується або використовується не за призначенням, та розпорядитися ним у межах своїх повноважень. Казенне підприємство не має права відчувувати або іншим способом розпоряджатися закріпленим за ним майном, що належить до основних фондів без попередньої згоди органу, до сфери управління якого воно входить. Вищенаведені приклади свідчать про суттєве обмеження цивільної дїєдздатностї казенного підприємства.

На проблему, пов'язану з обмеженням дїєдздатностї юридичної особи, звертає увагу І. Р. Калаур. На підтвердження своєї позиції він наводить приклади, коли фактично виконавчий орган юридичної особи відсутній чи не функціонує, або не може здійснювати своїх повноважень. Автор наводить окремі випадки, які підтверджують

вірність такого твердження, зокрема: у товаристві, що складається з двох учасників рівними частками, учасники не можуть дїйти згоди про кандидата на посаду директора керівник юридичної особи переходується від слідства і суду, місце знаходження невідоме [7, с. 26-27].

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що питання обмеження дїєдздатностї юридичної особи в науковому аспекті є недостатньо досліджені, а на законодавчому рівні - прегульовані не в повній мірі. Зрозуміло, що через значну кількість підстав, якими фактично обмежується дїєдздатність юридичної особи, у ЦК не вдається закріпити їх вичерпний перелїк. У зв'язку з цим, пропонуємо ч. 1 ст. 92 ЦК доповнити нормою наступного змісту: "Дїєдздатність юридичної особи може бути обмежена у передбачених законом випадках".

1. Плотников В. А. Неосторожность как форма вины в гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Плотников Валерий Анатольевич. - М., 1993.
2. Про відновлення платоспроможностї боржника або визнання його банкрутом: Закон України [прийнятий 30 червня 1999 р.; за станом на 22.12.2010] // Відомості Верховної Ради. - 1999. - № 42-43. - Ст. 379.
3. Семина А. Н. Правоспособность и дееспособность юридического лица - должника в ходе процедур банкротства: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Гражданское право, гражданский процесс, предпринимательское право, международное частное право" / А. Н. Семина. - М., 2003. - 28 с.
4. Добрынина Л. Ю. Правосубъектность юридических лиц в ее ограничения по выпуску ценных бумаг / Л. Ю. Добрынина // Правоведение. - 2001. - № 1. - С. 137-143.
5. Иванов Р. Г. Дееспособность внешнего управляющего в российском конкурсном праве: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Гражданское право, гражданский процесс, предпринимательское право, международное частное право" / Р. Г. Иванов. - М., 2009. - 27 с.
6. Про банки і банківську дїяльність: Закон України [прийнятий 17 грудня 2000 р.; за станом на 04.02.2011] // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30.
7. Калаур І. Р. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення права власності юридичної особи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Калаур Іван Романович. - Івано-Франківськ, 2004. - 198 с.

Іванов С. О.
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права

Правові наслідки укладання позастатутного правочину юридичними особами публічного права

Проводячи аналіз змісту чинного законодавства щодо юридичних осіб публічного права, слід констатувати про об'єктивну обумовлену специфіку участі цих осіб у договірних відносинах. Зокрема, створення (на основі розпорядчого акту органу державної влади - ч. 3 п. 2 ст. 81 ЦК України) та процес реалізації діяльності зазначених осіб пов'язується з поставленою засновником-державою метою. Обов'язок виконання цієї мети поширюється й на договірну діяльність цих осіб, коли, наприклад, відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 51 Бюджетного кодексу України [1] розпорядник бюджетних коштів (юридична особа публічного права) повинен брати бюджетні зобов'язання та проводити видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених затвердженим